

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Швець Т. В., к.е.н., доцент

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах ринкової економіки можна забезпечити шляхом сформованої системи управління їх конкурентоспроможністю. При цьому повинні враховуватися фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. З розвитком глобальних та євроінтеграційних процесів підвищується значимість факторів зовнішнього середовища, як реальних можливостей забезпечення стратегічного розвитку підприємств. У цьому зв'язку потребує вдосконалення система управління формуванням та використанням можливостей стратегічного планування. Складовою цієї системи є її потенціал, який у просторі та часі повинен адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Це вимагає розробки нового теоретико-методологічного підходу до формування ефективної системи менеджменту в цілому, так і її підсистем. Особливу увагу в методиці буде звернено на управління стратегічним розвитком аграрних формувань, їх конкурентоспроможність; формування і розвиток потенціалу; результативність діяльності сільськогосподарських підприємств; впровадження антикризових заходів. При цьому необхідно враховувати особливості розвитку вітчизняної економіки, у т. ч. аграрної, темпи змін у зовнішньому середовищі, темпи зростання економіки і т.п.

В економічній літературі стратегічне управління потенціалом підприємств не розглядається як цілісна система. Не повною мірою враховуються особливості аграрної економіки, інноваційно-інвестиційної моделі господарювання, глобального інтеграційного процесу при обґрунтуванні кількісних і якісних параметрів стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Недостатньо розкриті теоретико-методологічні підходи до формування та розвитку управлінського потенціалу. Таким чином, існують проблеми як теоретико-методологічного, так і прикладного характеру, які вимагають свого вирішення.

Аналіз останніх досліджень. Важливий внесок у розвиток сучасної теорії та

практики стратегічного планування зробили Р. Акофф, І. Ансофф, П. Друкер, Г. Мінцберг, М. Портер, Е. Чендлер та ін. Фундаментальні та прикладні проблеми стратегічного планування розглядаються в працях українських науковців: В. Герасимчука, Л. Доленка, В. Немцова, В. Пономаренка, а також в працях вчених країн СНД, зокрема О. Виханського, І. Туліна, Р. Фатхутдінова та інших. Дослідженню стратегічного планування в сільському господарстві, зокрема питанню стратегії економічного розвитку, присвячені праці В. Месель-Веселяка, В. Нелепа, О. Онищенко, Б. Пасхавера, П. Саблука, О. Шпичака та В. Юрчишин. Аграрним перетворенням в контексті стратегічного розвитку сільського господарства значної уваги приділено в наукових працях В. Андрійчуком, С. Дем'яненком, Д. Крисановим, М. Хорунжим. Незважаючи на різноплановість підходів до висвітлення цієї тематики, у наукових виданнях ще недостатньо дослідженими залишається питання ролі і місця стратегічного планування в забезпеченні стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, що і обумовило необхідність проведення даного дослідження.

Метою дослідження є встановлення взаємозв'язку між стратегією розвитку сільськогосподарських підприємств і стратегічним плануванням. **Об'єктом** є механізм формування стратегічного планування агроформувань як інструменту їх адаптації до умов конкурентного ринкового середовища.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо розвитку стратегічного планування розвитку сільськогосподарських підприємств. У процесі дослідження використовувалися загальні та спеціальні наукові методи, засновані на об'єктивних законах економіки, а саме: метод теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу – для вивчення теоретичних аспектів стратегічного планування у сільськогосподарських підприємствах; за допомогою методу крос-табуляції [1, с. 575] встановлено зв'язок між стратегією розвитку сільгоспідприємства і його стратегічним плануванням; абстрактно-логічний – для узагальнення результатів досліджень, формулювання висновків і пропозицій.

Результати досліджень. Однією з найважливіших функцій виробничого менеджменту підприємства є стратегічне планування його діяльності. Стратегічне планування – це вид, сфера діяльності органів управління підприємства щодо передбачення майбутнього стану його економіки на основі врахування дії законів розвитку природи і суспільства, а також тенденцій розвитку підприємства, галузі і національної економіки [2, с. 12]. Отже, стратегічне планування це постійний творчий процес прийняття на основі систематичної підготовки управлінських рішень, пов'язаних з майбутніми подіями. Основне завдання стратегічного планування полягає в забезпеченні нововведень та організаційних змін, необхідних для функціонування підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності

Практика діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить, що на визначення їх стратегії впливає ряд факторів, а саме, конкурентні переваги з надання послуг у порівнянні з бізнес-структурами, характер наданих послуг, організаційні чинники (внутрішня структура, система управління), наявність у необхідних ресурсів (матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових), потенціал розвитку тощо. Тому керівним органам сільськогосподарських підприємств при визначенні стратегії необхідно оцінювати всю сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів за допомогою стратегічного планування. Однією з сильних сторін будь-якого підприємства є ефективна багаторівнева система управління, яка передбачає планування діяльності підприємства на довго-, середньострокову і найближчу перспективу. За допомогою методу крос-табуляції можна визначити залежність між застосуванням видів планування в сільгоспідприємствах і обраною стратегією (табл.).

Взаємозв'язок базових стратегій з плануванням в сільськогосподарських підприємствах Північно-Західного регіону

Вид планування	Базова стратегія			Всього, одиниць	В % до підсумку
	виживання	стабілізації	зростання		
Довгострокове	4	1	11	16	25,4
Середньострокове	3	10	11	24	38,1
Короткострокове	8	9	6	23	36,5
Всього, одиниць	15	20	28	63	100,0
В % до підсумку	23,8	31,8	44,4	100,0	-

Джерело: власні дослідження.

Результати представлені в крос-табуляційній таблиці свідчать, що в сільськогосподарських підприємствах досліджуваного регіону переважає середньострокове планування (1-3 роки). Саме цьому виду планування відповідає обрана респондентами стратегія стабілізації та зростання. Стратегія стабілізації (31,8%) застосовується на підприємствах, керівництво яких в основному задоволені своїм станом і не бажають вести ризикований спосіб діяльності, пов'язаний з розширенням сфери діяльності. Одночасно керівництво ряду сільгоспідприємств перспективною вважають стратегію виживання (23,8%), оскільки не вважають своє економічне становище досить стабільним для початку диверсифікованої діяльності. Стратегію зростання вибрали 44,4% опитаних, яка передбачає розробку нових видів послуг, розширення сфери діяльності, поглиблення вертикальної інтеграції і т.п. Одночасно кількість сільськогосподарських підприємств, що використовують довгострокове, тобто стратегічне планування є незначною. Оскільки стратегічні плани діють тривалий час і стосуються важливих сторін діяльності, в т.ч. враховують і планування диверсифікації, то можна припустити, що лише незначна кількість агроформувань здатна вибрати стратегію диверсифікації.

Висновки. Управління підприємством в умовах ринкової економіки неможливе без планування господарської діяльності на всіх рівнях: стратегічному, тактичному й оперативному. Найважливішим є стратегічний рівень, на якому приймаються життєво важливі для подальшого розвитку підприємства управлінські рішення. Стратегія підприємства є основою стратегічного планування, за допомогою якого на підприємстві вирішується комплекс проблем, пов'язаних з цілеспрямованою переорієнтацією випуску продукції нової номенклатури й асортименту, впровадженням і використанням нових технологій, розвитку маркетингу, удосконалюванням структури керування підприємством, своєчасною і якісною підготовкою і перепідготовкою кадрів. Приймаючи обґрунтовані і систематизовані планові рішення, керівництво знижує ризик прийняття необґрунтованого рішення через помилкову або недостовірну інформацію про можливості підприємства або про зовнішню ситуацію.

Використані джерела інформації

1. Малхорта, Нереш К. Маркетинговые исследования: Практ. Руководство / Малхорта, К. Нереш. – 3-е издание: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. – 960 с.
2. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві / В. М. Нелеп. – К.: КНЕУ, 2004. – 495 с.